

LOWAN-basiswebinar:

Handreiking Burgerschapsonderwijs voor Nieuwkomersvoorzieningen

Kennismaken

Vandaag

Stap voor stap binnen Burgerschap

- Aanleiding
- Proces van de handreiking
- Wettelijke opdracht
- Informatie over geactualiseerde kerndoelen
- De 9 stappen
- Handreiking en het format
- Wat willen jullie de leerlingen meegeven in de korte tijd dat zij onderwijs volgen op jouw school?

Aanleiding

- Er zijn relatief veel scholen met een herstelopdracht voor burgerschapsonderwijs (bron: inspectiegesprek + praktijkverhalen);
- Scholen hebben vaak geen school-specifieke visie op burgerschapsonderwijs en daarbij passende leerdoelen, zijn meer bezig met ‘wat gaan we doen?’ i.p.v. ‘wat willen we onze leerlingen leren?’;
- Onderwijs aan nieuwkomers is continu onderhevig aan fluctuaties.

Chatvraag

Deel iets over het moment waarop jij je realiseerde dat onze Nederlandse democratische samenleving heel anders is dan waar jouw leerling(en) vandaan komen.

Wettelijke opdracht: Onderwijsinhoud

Nieuwkomers = reguliere opdracht

Respect voor en kennis van de **basiswaarden van de democratische rechtsstaat** (Grondwet en mensenrechten) én het handelen naar deze basiswaarden op school.

- Vrijheid; Gelijkwaardigheid; Solidariteit
- Het ontwikkelen **van sociale en maatschappelijke competenties** die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische samenleving.
- Bijbrengen van kennis over en **respect voor verschillen** in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.

Wettelijke opdracht: Schoolcultuur

Elke dag zo anders

→ Voorleven, oefenen en internaliseren?

- Zorgdragen voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de basiswaarden.
- Creëren van een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden.
- Zorgdragen voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de verschillen.

(OCW, september 2025)

Wettelijke opdracht: Vorm

Doelgericht, samenhangend en herkenbaar

- **Doelgericht:** visie school naar concrete leerdoelen die aansluiten bij leerlingenpopulatie en de omgeving waarin zij opgroeien;
- **Samenhangend:** leerdoelen en leerstof die daarbij horen met een logische opbouw;
- **Herkenbaar:** wat je zegt en hebt gepland zie je in de praktijk

(OCW, september 2025)

Burgerschapsonderwijs: wat zijn de huidige verplichtingen en welke veranderingen komen eraan?

Kerdoelen

7 Bouwstenen Burgerschapsonderwijs (SLO, 2021)

Kern democratie

Bouwsteen 1: Vrijheid en gelijkheid

Bouwsteen 2: Macht en inspraak

Bouwsteen 3: Democratische cultuur

Kern diversiteit

Bouwsteen 4: Identiteit

Bouwsteen 5: Diversiteit

Bouwsteen 6: Solidariteit

Digitaal Samenleven

Bouwsteen 7: Digitaal Samenleven

Kerdoelen Burgerschap (SLO, 2025)

(mogelijk vanaf 1 augustus 2027 wettelijk)

Domein

Democratische oefenplaats

Kerdoel 19

De school geeft vorm aan de democratische oefenplaats
A Sociale en maatschappelijke competenties

Domein

Samenleven in een democratische rechtstaat

Kerdoel 20

De leerling leert over samenleven in een democratische rechtstaat
A Basiswaarden van de democratische rechtstaat
B Diversiteit in de samenleving

Domein

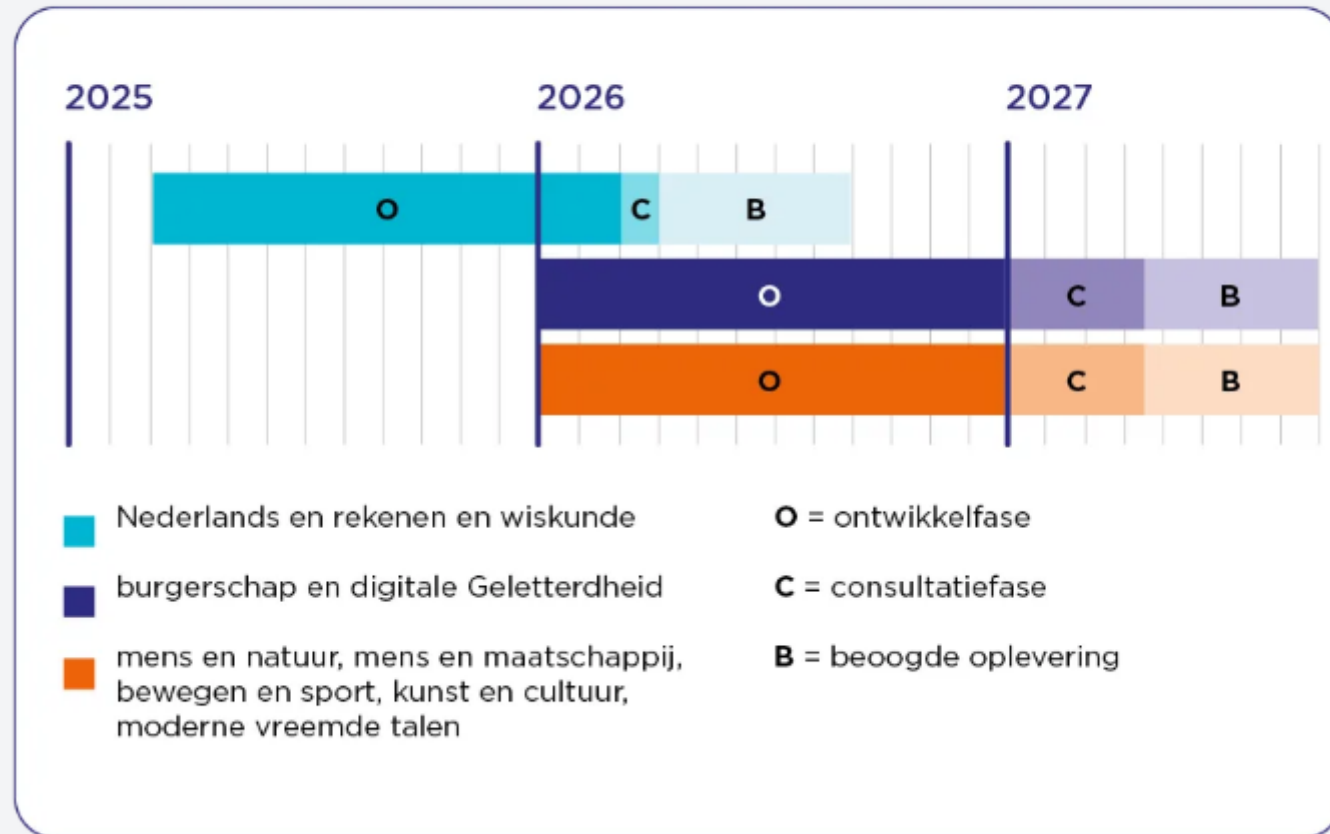
Vormgeven aan democratische en maatschappelijke betrokkenheid

Kerdoel 21

De leerling doet ervaringen op met democratische en maatschappelijke betrokkenheid
A Democratische betrokkenheid
B Maatschappelijke betrokkenheid

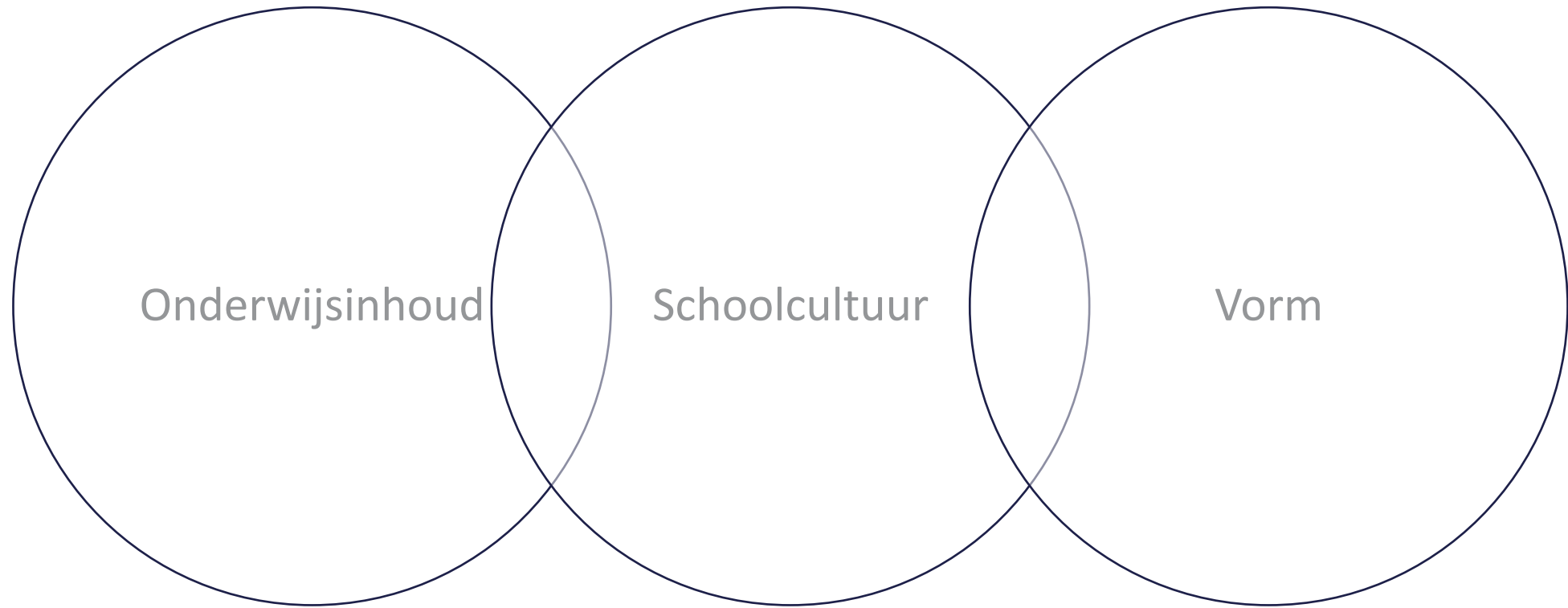
Planning ontwikkeling leerlijnen

Bekijk de volledige planning in de factsheet [Ontwikkeling leerlijnen](#).

Fictief voorbeeld: Taalschool De Burgermeester

2027: hoge instroom kinderen uit strikte stroming van de Islam

Doelgroep

PO-nieuwkomersvoorzieningen

Leerlingen...

- die de Nederlandse taal nog aan het leren zijn
- die een korte tijd onderwijs volgen op jouw school
- met eigen diversiteit: achtergrondkennis, belevingswereld, cultuur
- die in-, door- en uitstromen

Voorafgaand!

Focus, kies en maak het concreet

1. leren van de Nederlandse taal, maar ook om de leerlingen voor te bereiden op deelname aan de Nederlandse maatschappij.

2. Daarmee is burgerschap een rode draad binnen het onderwijs aan nieuwkomers.

3. Een korte tijd -ongeveer één jaar- onderwijs op een nieuwkomersvoorziening.

Stap voor stap: Negen Ijkpunten

MISSIE: VISIE & LEERDOELEN

- Visie: Onze school heeft een duidelijke visie op burgerschapsonderwijs
- Leerdoelen: Onze school heeft concrete leerdoelen vastgesteld

CURRICULUM: ONDERWIJSINHOUD & AANPAK

- Onderwijsinhoud: Onze school heeft een samenhangend burgerschapscurriculum, dat we ook realiseren.
- Aanpak: Onze school gebruikt aanpakken en materialen die passen bij onze visie en onze leerdoelen.

SCHOOLKLIMAAT

- Schoolklimaat: Onze school heeft een klimaat passend bij onze leerdoelen burgerschapsonderwijs

RESULTATEN

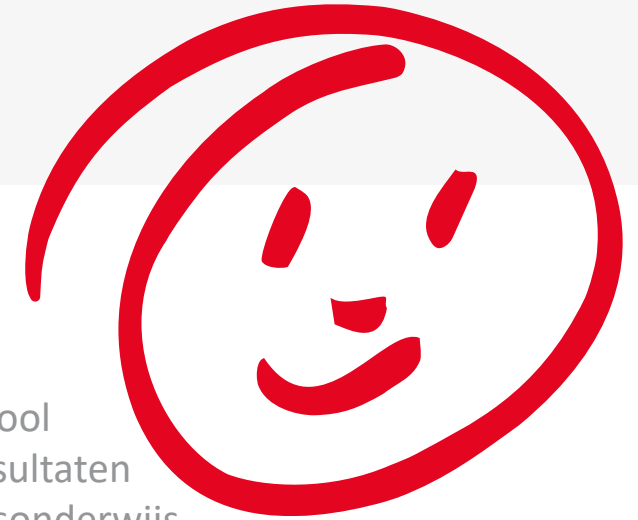
- Resultaten: Onze school heeft inzicht in de resultaten van ons burgerschapsonderwijs

PROFESSIONALISERING & KWALITEITSZORG

- Professionalisering: Onze school heeft een kwaliteitscultuur die ondersteunend is aan burgerschapsonderwijs
- Kwaliteitszorg: Onze school zorgt ervoor dat de randvoorwaarden voor goed burgerschapsonderwijs op orde zijn

VERBINDING

- Verbinding: Onze school heeft het burgerschapsonderwijs afgestemd op onze maatschappelijke omgeving

Stap 1: Leerlingenpopulatie in kaart brengen

Elke locatie zal een andere samenstelling hebben

Kijk naar: Cultuur, geloof, man/vrouw verhoudingen, politieke issues

- Wie zijn de leerlingen en de ouders/ verzorgers die de school in komen?
- Waar komen zij vandaan en wat zijn kenmerken van de groep?
- In welke omgeving groeien jullie leerlingen op in Nederland?
Hoe kijken de leerlingen naar deze omgeving? En hoe kijkt de omgeving naar jullie leerlingen?
- In hoeverre verschilt het onderwijssysteem waar zij mee te maken hebben gehad met die van het Nederlandse onderwijssysteem?
- In hoeverre zijn de leerlingen bekend met een democratie?
- Zijn ze bekend met verschillende vormen van diversiteit (o.a. LHBTI, culturen en geloven)?
- Spelen in de nabije omgeving van de leerling(en) maatschappelijke issues?
(databronnen zijn: de wijkmonitor of alle cijfers.nl)

Meest voorkomende landen van herkomst:

Naam land	Aantal leerlingen	Percentage

Meest voorkomende thuistalen van leerlingen:

Naam thuistaal	Aantal leerlingen	Percentage

Praktisch voorbeeld

Populatiescan

[populatiescan-nov-25.pdf](#)

Tip! Haal informatie op uit het LVS door selecties te maken

Chatvraag

Welke verschillen zijn er m.b.t. jullie
leerlingenpopulatie ten opzichte van 1 jaar geleden?

Stap 2: Burgerschap definiëren en visie formuleren

Wat willen wij onze leerlingen leren in de periode dat bij ons op school zijn?

In de handreiking staan richtvragen om met het team aan de slag te gaan met een eigen visie.

Bijvoorbeeld:

1. Wat vinden jullie als team belangrijke waarden en normen om over te brengen?
2. Wat heeft de leerlingenpopulatie nodig om actief aan de slag te gaan met burgerschap?
3. Welke kansen zien jullie? Maar ook, voor welke uitdagingen staan jullie als team?

Taalschool
De Burgermeester

Tips!

Focus op de wettelijke opdracht:

- Democratische rechtsstaat
- Diversiteit

Houd het concreet en maak het niet te groot:

- Wat willen wij onze leerlingen leren in de periode dat ze bij ons op school zijn?

Stap 3: Concrete leerdoelen formuleren

“Door de visie te concretiseren wordt duidelijk hoe de school de visie uitwerkt in de kennis, houdingen en vaardigheden die volgens de school passen bij goed burgerschap” (AWP Sociale Kwaliteit e.a., 2021).

1 of meerdere hoofddoelen:

Als onze leerlingen de school verlaten, dan...

Chatvraag

Wat willen jullie de leerlingen meegeven in de korte tijd dat zij onderwijs volgen op jouw school?

Voorbeeld hoofddoel:

Als onze leerlingen de school verlaten dan hebben zij kennis gemaakt en geoefend met de basiswaarde respectvol mening uiten.

Kennis:

De leerling is bekend met dat we in Nederland recht hebben op meningsuiting.

Vaardigheid:

De leerling oefent met het geven van zijn mening.

Houding:

De leerling durft zijn mening te geven.

De leerling laat zien dat hij de mening van anderen accepteert.

Stap 4: Lesstof en activiteiten plannen

Kies uit je reguliere methodes

Vaak is er al veel voorhanden: lesstof, projecten, activiteiten en lesmethoden. Ga na of deze passend is bij de vastgestelde leerdoelen. Op die manier krijg je samenhang (AWP Sociale Kwaliteit e.a., 2021).

Taalschool
De Burgermeester

Een burgerschapsavontuur IN DE WIJK

Sterk burgerschapsonderwijs begint met een duidelijke visie en concrete leerdoelen. Door de leerlingenpopulatie in kaart te brengen en passende activiteiten dichtbij school te kiezen, sluit je onderwijs naadloos aan bij hun leefwereld.

Omschrijving van de opdracht:

Wil je leerlingen actief betrekken bij hun omgeving? Ontdek 4 inspirerende burgerschapsactiviteiten in jullie wijk en maak burgerschap tastbaar in de praktijk!

- 1. Aan de slag met afval!**
Zoek afval tijdens een wandeling. Sorteert en gooi het weg, of maak er een creatief (taalrijk) kunstwerk van.
- 2. Ouderen ontmoeten**
Laat leerlingen tekeningen maken en breng ze naar een verzorgingshuis.
Of maak samen met de ouders ter plekke kunstwerken.
- 3. Wijkbewoners op school**
Organiseer een (thema)tentoonstelling met de leerlingen en nodig buurtbewoners uit. Bovenbouwleerlingen kunnen de organisatie oppakken.
- 4. Help & doneer**
Steun een lokale organisatie zoals een dierenopvang of voedselbank. Acties zoals flessen inzamelen, een sponsorloop of klusjes doen maken impact!

Aan de slag met burgerschapsonderwijs? Check de 'Handreiking Burgerschapsonderwijs voor Nieuwkomersvoorzieningen' op onze site.

Wil je meer leren over deze opdracht?

Tips!

- LOWAN-website pagina burgerschap
- Taaldenkgesprek over een prikkelende kwestie die aansluit bij het burgerschapsonderwerp

Nieuw stap

doelen in de burgerschap staan? Klik op de rode link:

[burgerschap](#) →

Lesmaterialen

De inspiratiekaart 'Sta(p) in de wijk' al gezien? Bekend met de methode Samsam? De lesbrieven speciaal voor nieuwkomers van de Vreedzame school? Of nieuws over Nederland? Deze en andere materialen zijn te vinden in de lesmaterialen database, kijk snel.

[Naar lesmateriaal](#) →

Vakliteratuur

Wil je meer achtergrondinformatie over burgerschap? De speciale uitgave van Didactief (mei '23) gelezen? Hessel Nieuwelink publiceerde het artikel 'Hoe stimuleer je burgerschap in de klas. Lezen over de medialessen die de Bloemberg voor nieuwkomers heeft ontwikkeld?

[Naar vakliteratuur](#) →

burgerschap is een Kennispunt van de Stichting Kennispunt SLO en Kennispunt voor democratie. Kennispunt is een expertisepunt in burgerschap projecten. Kennispunt is een Basisschool van Kennispunt in samenwerking met het project burgerschap van de Kennispunt MBO.

Mediawijsheidlessen ontwikkeld voor nieuwkomers

Nieuwkomersschool de Bloemberg heeft samen met [Koeurium](#) thema's van Wereld vol Woorden verrijkt met mediawijsheid lessen voor onder- en bovenbouw. In de onderbouw gaat het vooral om de basisvaardigheden en strategieën. Dit is nog niet altijd gericht op (sociale) media, maar vormt wel de basis die de

Opzet van plan

Nieuwkomersschool in Emmen heeft een burgerschapsplan gemaakt. Nadat ze hebben gezeten over een visie en wat hierin belangrijk is heeft het team een aantal doelen uitgekozen.

[Beleidsplan Emmen](#)
[Jaarplanning Emmen](#)

Stap 5: Samenhang aanbrengen

Samenhangend en doorgaande lijn

Opbouw:

- Leeftijd
- Kennis van de Nederlandse taal
- Complexiteit

Samenhang:

- Verschillende vakgebieden (LOWAN-leerlijnen)
- Schoolbrede thema

Samenhang zie je als de visie, de populatie en de doelen met elkaar gelinkt zijn. Er is dan een congruente opbouw van de visie, die aansluit bij de populatie en zijn burgerschapsbehoefte.

Voorbeeld Taaldenkgesprek

Bovenbouw: **Moet je altijd stemmen op wat jij zelf belangrijk vindt, of ook op wat goed is voor anderen?**

Onderbouw: **Moet je altijd kiezen voor waar jij het liefst mee wilt spelen, of ook op wat anderen leuk vinden?**

Mondelinge Taalvaardigheid

De leerling...

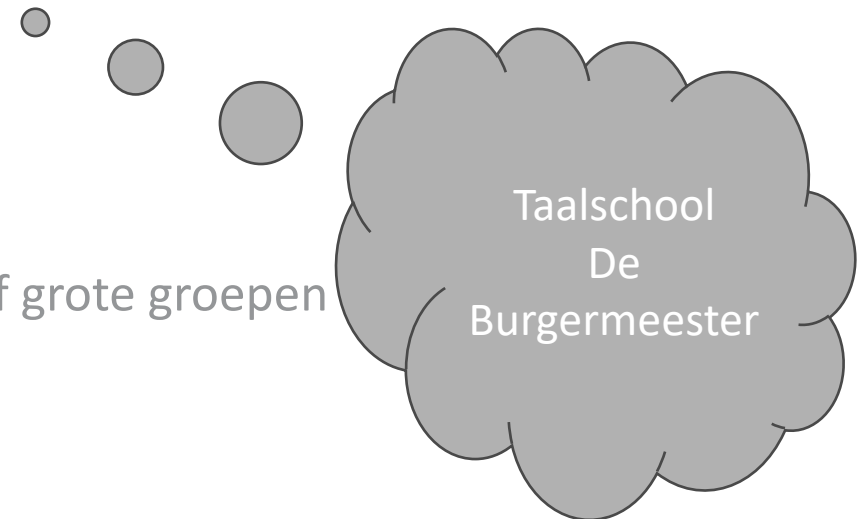
toont interesse in de ander, gaat interactie aan

doet verbaal/non-verbaal actief mee aan gesprekken in kleine en of grote groepen

Woordenschat

De leerling...

is erop gericht om de woordenschat productief in een veilige omgeving te gebruiken

Stap 6: Doen!

Het curriculum wordt in praktijk gebracht

- Plan en beschrijf.
- Wat beschreven staat wordt gedaan.
- Spreek af wie nagaat of dit lukt, er nog iets nodig is, meedenkt etc.
- Deel met elkaar wat werkt.

Taalschool
De Burgermeester

Stap 7: De resultaten in kaart brengen

- Breng resultaten eenduidig en transparant in kaart.
- Laat zien wat leerlingen kennen, kunnen en vinden of ermee oefenen.
- Meetinstrument

Tips! Dit doe ik en zo leg ik het vast:

- Foto, beschrijving
- Werk van leerlingen
- Mindmap
- Verzameling
- Uitspraken

Stap 8+9: Evalueren en bespreken; zijn we goed op weg?

Wanneer ben je tevreden?

Waar kan ik het zien?

Wat hoor ik dan?

Wat lees ik dan?

Wat voel ik dan?

Handreiking: Burgerschapsonderwijs voor Nieuwkomersvoorzieningen

LOWAN
Lokaal Onderwijs voor
Nieuwkomers

ontwikkeld voor
september 2019

Inhoudsopgave

Deel 1. Achtergrondinformatie

- Inleiding
- Context primair onderwijs aan (eerstejaars) nieuwkomers
- Burgerschapsonderwijs in het onderwijs aan nieuwkomers
- Leeswijzer handreiking

Deel 2. Stappenplan

- STAP 1: Leerlingenpopulatie in kaart brengen
- STAP 2: Burgerschap definiëren en visie formuleren
- STAP 3: Concrete leerdoelen formuleren
- STAP 4: Lesstof en activiteiten vaststellen
- STAP 5: Samenhang aanbrenge
- STAP 6: DOEN! Het curriculum wordt in praktijk gebracht.
- STAP 7: De resultaten in kaart brengen
- STAP 8: Het burgerschapsonderwijs evalueren en bespreken
- STAP 9: Zijn we goed op weg?

Deel 3. Kerndoelen/richting inhoud planning

Format hoofdoelen en inhoud burgerschapsonderwijs voor nieuwkomersvoorzieningen

2
2
4
5
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17

Download
het format op
pagina 17.

Format

Hulpmiddel

Hoofddoel: als onze leerlingen de school verlaten, dan (tip: je kan voor meerdere hoofddoelen kiezen, afhankelijk van de leerlingenpopulatie, visie, maatschappelijke issues)		
Ons hoofddoel past bij het domein/kerndoel: (kunnen meerderen zijn)		
Leerinhouden bouw		
Kennis en inzicht <i>kennen</i>	Vaardigheden <i>kunnen</i>	Houdingen/ attitude <i>willen</i>
De leerling is bekend met/kent...	De leerling kan...	De leerling wil...
Deze kennis wordt aangeboden door: de methode, een evenement, een activiteit...	Deze vaardigheden worden geoefend door: een werkvorm, een gesprekvorm, voordoen- nadoen, drama ...	De leerkracht stimuleert door: een voorbeeld functie te zijn, bekrachtigen van de juiste houding, reflectievragen te stellen...
Dit bieden we aan in:	(week/periode/thema)	
Hoe weet je dat het doel bereikt is/zichtbaar door:	Observeren/vragenstellen aan de groep/foto's/producten van leerlingen (muurkrant/foto's hoofddoelen en met pictogrammen erop reflecteren/SEO-lijst/vragenlijst welbevinden en veiligheid/kindgesprekken Tip: differentieer in Nederlandse taal/thuistaal vaardigheid	

Tips!

- Doorloop stap voor stap de [Handreiking: Burgerschapsonderwijs voor Nieuwkomersvoorzieningen](#)
- Gebruik [Negen IJkpunten Burgerschapsonderwijs](#) voor meer achtergrondkennis bij de stappen
- [QuickScan Burgerschap](#)
- Ga naar [Expertisepunt Burgerschap | Alles over burgerschapsonderwijs](#) voor o.a.
 - Beleid en regelgeving
 - Thema's
 - Lesmateriaal
 - Advies op maat

Vragen?

SLO (2025). Kerndoelen primair onderwijs. SLO.

SLO. (2025). *Ontwikkeling leerlijnen Nederlands en rekenen en wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid, mens en natuur, mens en maatschappij, bewegen en sport, kunst en cultuur en moderne vreemde talen*. <https://slo-kerndoelen.files.svdcdn.com/production/uploads/slo-factsheet-ontwikkeling-leerlijnen-webversie.pdf?dm=1764775740>

LOWAN-community

Word jij ook lid?

Community LOWAN-PO – LOWAN

www.lowan.nl

Heb je nog vragen?

Neem contact op met onze helpdesk

030 – 232 48 48

helpdesk@lowanpo.nl

www.lowan.nl

